Utredning inför villabebyggelse i Björnhovda 25:2

Särskild arkeologisk utredning, etapp 2, 2010

Björnhovda 25:2, Torslunda socken, Mörbylånga kommun, Öland

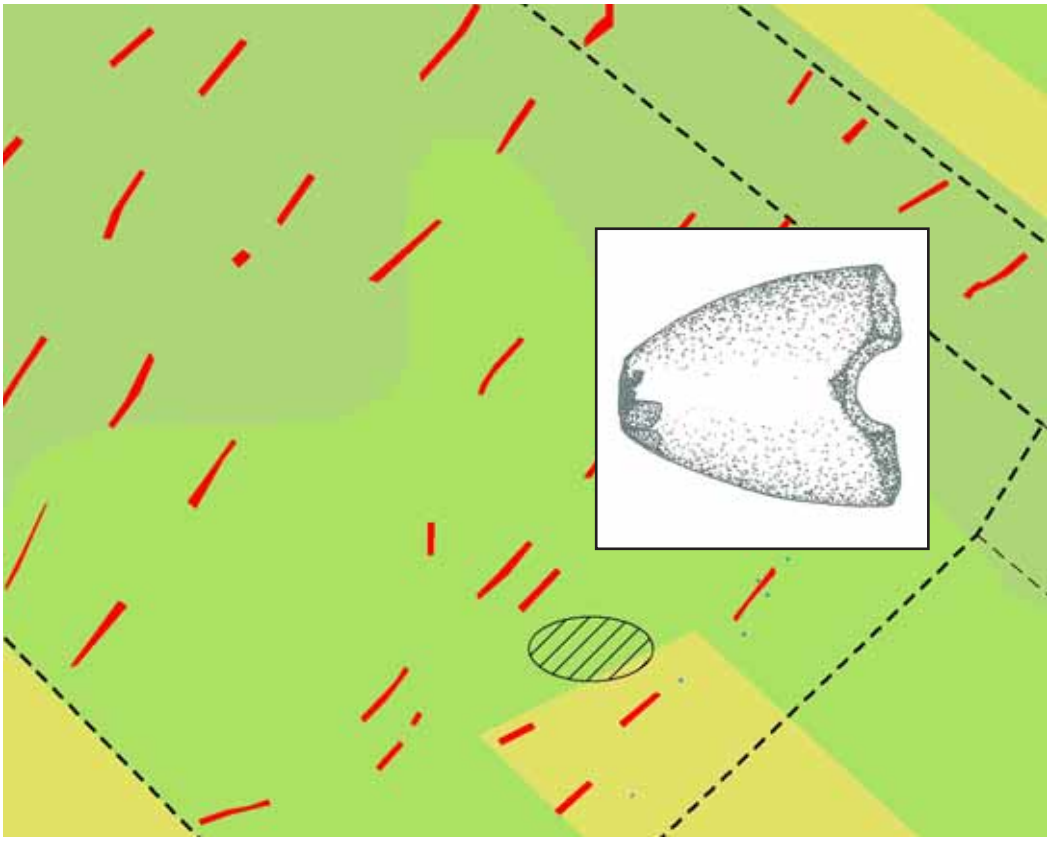

Cecilia Ring

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2010:18

Utredning inför villabebyggelse i Björnhovda 25:2

Särskild arkeologisk utredning, etapp 2, 2010

Björnhovda 25:2, Torslunda socken, Mörbylånga kommun, Öland

Författare Cecilia Ring
Copyright Kalmar läns museum
Redaktion Per Lekberg, Seija Nyberg
Kartor Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag Kalmar läns museum
ISSN 1400-352X
Omslag Teckning Torbjörn Lekberg

Abstract

Keywords: Öland, Neolithic, axe

In September 2010, the county museum of Kalmar performed an archaeological investigation in Färjestaden, Öland. The cause for the investigation was a planned house-building project. During the investigation a piece of a porphyry axe, a so-called Hageby axe, was found. In the southeastern part of the investigation area some clearance cairns of unknown age were observed. No other features or artefacts were found.

Innehåll

Sammanfattning 7
Inledning 8
Topografi och fornlämningsmiljö 9
Syfte och metod 11
Genomförande 13
Resultat 14
Tolkning och åtgärdsförslag 15
Referenser 16
Tekniska och administrativa uppgifter 17
Bilaga 1 Fyndlista 19

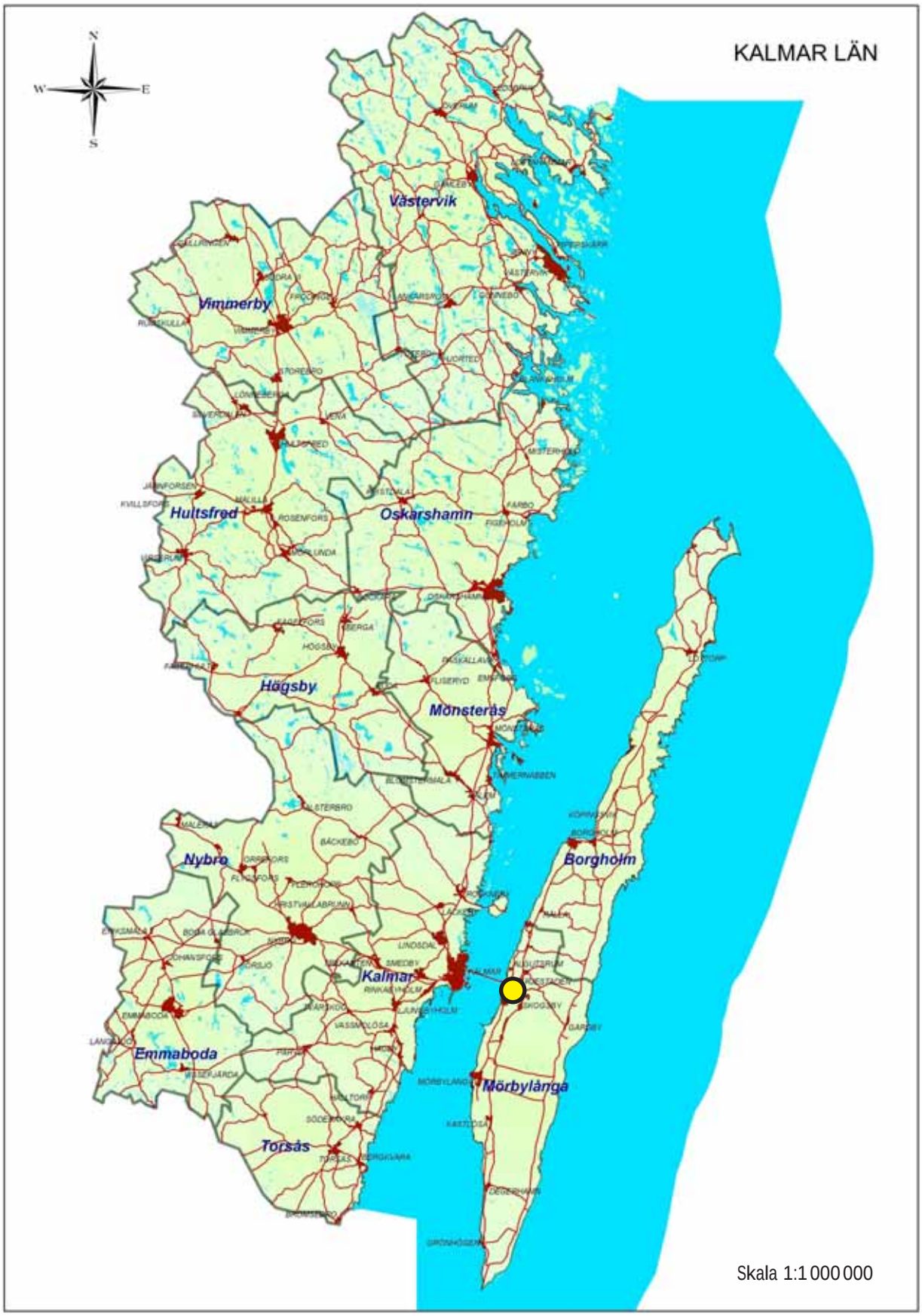

Karta över Kalmar län med undersökningsområdet markerat.

Sammanfattning

Under ett par dagar i september 2010 genomförde Kalmar läns museum en arkeologisk utredning på fastigheten Björnhovda 25:2 i sydöstra Färjestaden, i Torslunda socken på Öland. Utredningen föranleddes av planer på husbyggnation inom området. Utredningsområdet är beläget på södra sidan av Järnvägsgatan i Färjestaden. Syftet med utredningen var att fastställa om exploateringen skulle komma att beröra fast fornlämning.

Utredningen genomfördes med hjälp av sökschaktning med maskin samt handgrävning av ett antal halvmetersrutor. Vid förundersökningen påträffades ett nackfragment av en s k Hagebyhögayxa i porfyrit. I den sydöstra delen av området iakttogs också ett antal röjningsrösen av okänd ålder.

Inledning

I september månad 2010 genomförde Kalmar läns museum på uppdrag av Länsstyrelsen i Kalmar län en arkeologisk utredning på fastigheten Björnhovda 25:2 mfl, i Torslunda socken på Öland. Fastigheten är belägen på södra sidan av Järnvägsgatan i sydöstra delen av Färjestaden, i närområdet finns ett antal registrerade stenåldersboplatser.

Inom utredningsområdet planerar Myresjöhus AB, Smålandsvillan AB och Kärnhem Kronoberg AB att uppföra ett 100-tal hus samt ett 20-tal lägenheter. Ytan som ingår i den arkeologiska utredningen är ca 153 250 m^2 stor.

Inför planerad exploatering på den aktuella fastigheten beslöt Länsstyrelsen att en arkeologisk utredning skulle utföras i syfte att fastställa om fast fornlämning skulle komma att beröras. Föreliggande rapport redogör för resultaten av utredningen.

Fig 1. Karta med utredningsområdet inringat.

Topografi och fornlämningsmiljö

Torslunda socken ligger på den västra sidan av mellersta Öland och marken sluttar västerut, ner mot Kalmarsund. Stora delar av området väster om landborgen präglas av ett öppet jordbrukslandskap. I nordsydlig riktning genom socknen löper ett flertal strandvallar, spår efter den sjunkande vattenytan. Området som kommer att beröras av den arkeologiska utredningen ligger huvudsakligen på nivåer mellan 15-20 möh, vilket innebär att området ligger ovanför både ancylus- och littorinatransgressionens högsta nivå.

Inom det nu aktuella utredningsområdet finns i dagsläget inga förhistoriska lämningar registrerade. Ser man däremot till fornlämningsbilden i angränsande områden finns det ett flertal identifierade förhistoriska boplatslämningar.

Några av lokalerna i området väster om utredningsområdet har blivit föremål för arkeologiska undersökningar:

Raä 152:1

Vid en arkeologisk förundersökning 1992 drogs ett tiotal sökschakt. Vid undersökningen framkom 15 anläggningar och två kulturlager. Anläggningarna undersöktes inte men bedömdes utgöra härdar, kokgropar och sotfläckar. Vid undersökningen tillvaratogs ett fyndmaterial som bestod av keramik, flinta och kvarts. Keramiken var dekorerad och skall troligen dateras till mellanneolitikum.

Raä 261

Vid en arkeologisk utredning 2007 framkom en ensamliggande härd/grop. Senare, i samband med en arkeologisk undersökning 2008, konstaterades att det inte fanns några ytterligare anläggningar i närheten.

Raä 262

Vid en arkeologisk slutundersökning 2008 framkom lämningar efter bl a ett tvåskeppigt hus av mossbytyp, daterat till tidigneolitikum. I anslutning till huslämningen framkom både keramik, flinta samt en sadelformig malsten. Vid undersökningen framkom också ett slaget stenmaterial med mikroliter, vilka dateras till mesolitikum.

Raä 263

Vid en arkeologisk slutundersökning 2008 framkom en möjlig hyddkonstruktion. Närvaron ett flertal skärvor av stridsyxekeramik daterar den till sent mellanneolitikum (MNB). I området tillvaratogs också ett förhållandevis rikligt slaget stenmaterial som dateras till senmesolitikum. Ett förkolnat sädeskorn daterat till bronsålder visar på aktiviteter under senare perioder.

Raä 269

Vid en arkeologisk förundersökning 2008 framkom 16 anläggningar varav en handfull utgjordes av härdar. Kol från två av härdarna ^{14}C-daterades till äldre järnålder, medan kol från ett stolphål daterades till tidigneolitikum.

Fig 2. Kartan visar det aktuella utredningsområdet med kringliggande registrerade fornlämningar. I området öster om utredningsområdet finns ett flertal registrerade lämningar från såväl sten som järnålder, ingen av lokalerna är undersökta arkeologiskt.

RAÄ nummer	Typ av lämning	Datering
42:1	stensättning	järnålder
125.1	stensättningsliknande lämning	-
152:1	boplats	huvudsakligen mellanneolitikum
217:1	fyndplats, slagen flinta	sten-/bronsålder
220:1	fyndplats, slagen flinta	sten-/bronsålder
225:1	fyndplats, håleggad trindyxa	mesolitikum
261	boplats	-
262	boplats	huvudsakligen tidigneolitikum
263	boplats	mesolitikum-mellanneolitikum, bronsålder
269	boplats	förromersk-/romersk järnålder

Tabell 1. De fornlämningar som numrerats i figur 2.

Syfte och metod

Syftet med utredningen var i enlighet med länsstyrelsens förfrågningsunderlag konstatera om fast fornlämning skulle komma att beröras av arbetsföretaget samt ifall fornlämning påträffades beskriva hur skador på eventuell fornlämning skulle kunna undvikas eller minimeras. Resultaten från utredningen skulle förse länsstyrelsen med ett fördjupat kunskapsunderlag inför fortsatt beslut i ärendet.

Fig 3. Schaktens placering inom utredningsområdet.

Genomförande

Exploateringsområdet omfattar en total yta på ca 153 250 m². Utredningen genomfördes i form av sökschaktning med maskin samt rensning och undersökning för hand av ett antal kvartsmeterrutor.

I syfte att spåra markanvändningen i området i äldre tider genomfördes en översiktlig studie av äldre kartor. Förundersökningsområdet är beläget på de historiska utmarkerna till Skogsby, och det visade sig snabbt att ytterst få kartor gick att hitta som redovisade det aktuella området. På enskifteskartan över Skogsby från 1824 kallas området för Strandskogen, och utmarken är uppdelad i öst-västliga skiften fördelade på gårdarna i Skogsby. Strax söder om det aktuella området vidtar utmarken för Runsbäck, och bebyggelsen som finns idag i närområdet kan således antas till största delen vara tillkommen under 1900-talet.

Innan utredningen kunde påbörjas skulle korridorer röjas, på träd och sly, med ca 30-40 meters mellanrum. Vid utredningens start låg dock slymaterialet kvar i korridorerna vilket gjorde det omöjligt att schakta. Schaktningen fick då avbrytas för att grävmaskinen skulle hinna röja bort allt sly som låg kvar, först därefter kunde schaktningen påbörjas.

Totalt grävdes inom utredningsområdet 55 schakt, som regel till en längd av mellan 3 och 20 meter. Schakten placerades generellt med mellan 5 och 15 meters mellanrum, och täckte på så vis väl in ytan som skulle utredas. Schaktens placering var dock reglerat av var skogen var röjd och inga möjligheter till schaktning utanför de röjda korridorerna var möjligt på grund av den täta slyvegetationen. I anslutning till den påträffade yxan grävdes 7 halvmetersrutor för hand. Se fig 3.

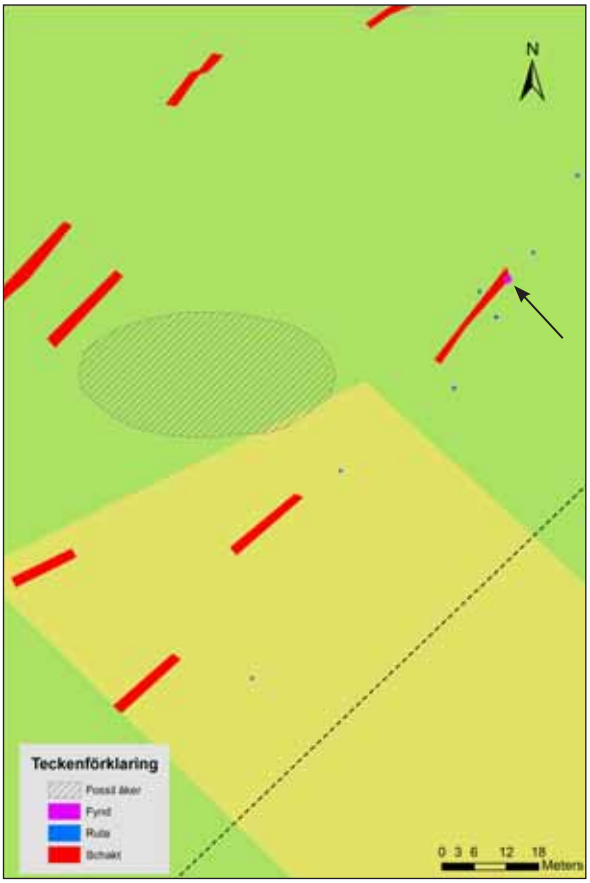

Fig 4. Det fossila åkerlandskapets ungefärliga placering.Pilen pekar ut fyndplatsen för yxan.

Resultat

I de 55 schakten påträffades inga lager eller anläggningar. Ett fynd i form av en halv sk Hagebyhögayxa påträffades i den sista schaktet som grävdes längst i sydöst, se fig 4. En Hagebyhögayxa är en variant av enkel skafthålsyxa som kan dateras till senneolitikum (Blomqvist, 1989). Yxfragment av denna typ har kunnat visas oftast vara deponerade i boplatssammanhang (Lekberg 2002). I anslutning till yxfyndet grävdes 7 halvmeterstora rutor i syfte för att se om det fanns fler fynd som inte gått att se vid schaktningen. Inte i någon av rutorna återfanns fler fynd, lager eller anläggningar. Yxan har fått Klm nr 44597:1

Strax sydväst om fyndplatsen för yxan iakttogs ett antal röjningsrösen och enstaka stensträngar. Tyvärr var terrängen för tät för att kunna kartera lämningarna ordentligt och endast en uppskattad inmätning av området gjordes.

Fig 5. En del av en sk Hagebyhögayxa i porfyrit påträffades vid schaktningen.

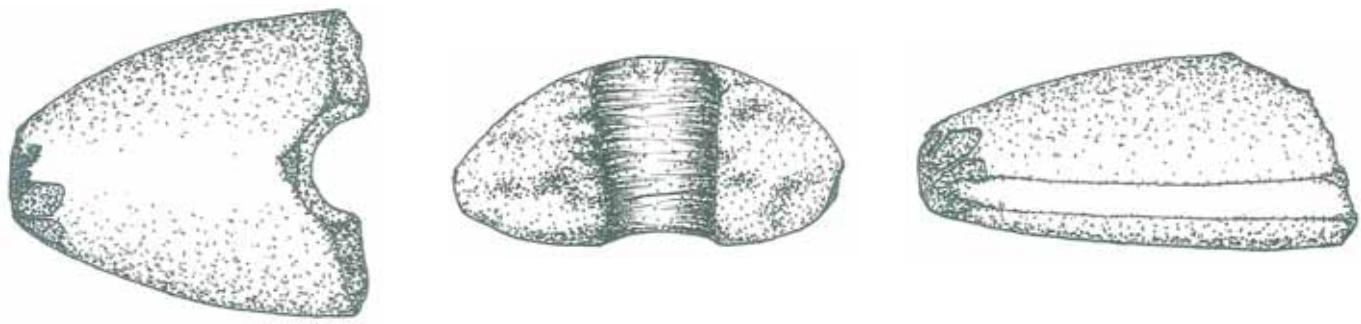

Teckning Torbjörn Lekberg

Tolkning och åtgärdsförslag

Då endast ett fynd, i form av en yxa påträffades vid schaktningen och då inga övriga boplatsindikerade fynd eller lager påträffades anser Kalmar läns museum att inga ytterligare antikvariska åtgärder krävs i anslutning till fyndet.

Vad gäller det fossila odlingslandskapet anser länsmuseet att området bör röjas ytterligare så att man kan kartera alla fossila lämningar i området samt att om möjligt försöka datera något eller några av rösena då det inte vid studier av historiska kartor gått att återfinna odlingslämningarna. De bör därför utgöra fast fornlämning.

Referenser

Blomqvist, Lars. *Neolitikum, typindelningar, tid, rum och social miljö*. Falköping 1989

Lekberg, Per 2002. *Yxors liv, människors landskap: en studie av kulturlandskap och samhälle i Mellansveriges senneolitikum*. Uppsala 2002

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-4025-09
Kalmar läns museums dnr: 33-461-09
Projektnummer KLM: 10/27
Uppdragsgivare: Myresjö Mark AB
Landskap: Öland
Kommun: Mörbylånga
Socken: Torslunda
Fastighet: Björnhovda 24:2
Fornlämningsnr: 269,152
Ekonomisk karta: 4G 5i Torslunda
X koordinat: 6279133
Y koordinat: 148983
M ö h: 15-20
Fältarbetstid: 2010-08-17-2010-09-09
Antal arbetsdagar: 6 dagar
Maskintid: 48 timmar
Personal: Nicholas Nilsson, Cecilia Ring, Helena Victor
Foto: Du nr:172: 1-7
Fynd nr: 44597:1
Fynd: Fynden förvaras, i väntan på fyndfördelning, i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade i en för ändamålet upprättad Microsoft Access® databas.
Dokumentation: All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning: Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 16_30 och RH70.

Bilaga 1

Fyndlista

KLM 44597:1-1

Öl
Torslunda sn
Björnhovda 25:1
Fornl nr:
Arkeologisk undersökning

F nr	Ruta	Anl	Material	Sakord	Typ	Ant	Vikt(g)
1			Porfyrit	Yxfragment	Övrig	1	198

Adress
Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon
0480-45 13 00

Fax
0480-45 13 65

E-post
info@kalmarlansmuseum.se